

### บทที่ 3

#### บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทย – เวียดนาม

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนามในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามเวียดนาม และในช่วงความขัดแย้งในกัมพูชา มีลักษณะเด่นของความเป็นปฏิปักษ์และความหวาดระแวงต่อกันอย่างชัดเจน ความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันนี้มีผลสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมืองของทั้งสองประเทศ รวมถึงความหวาดระแวงในภัยคุกคามต่อกัน จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันค่อนข้างตึงเครียด ส่วนหนึ่งมีผลมาจากความไม่พอใจของเวียดนามที่มีต่อการสนับสนุนของไทยในการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาใช้ดินแดนไทยเป็นฐานทัพในการส่งกองกำลังทางอากาศไปปฏิบัติการโจมตีในเวียดนาม รวมถึงการที่ไทยได้ส่งกองกำลังทหารไทยเข้าไปปฏิบัติการทางทหารในช่วงสงครามเวียดนาม

ถึงแม้ว่าไทยและเวียดนามจะได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2519 แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองก็มีการพัฒนา และสะดุดหยุดยั้งสลับกันไปมาตลอด จนกระทั่งปัญหากัมพูชาได้คลี่คลายไปในทางที่ดี และเวียดนามมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ มีการเปิดประเทศมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ไทย – เวียดนามหลังปี 2532 พัฒนาไปในทางที่ดีอย่างต่อเนื่อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งระยะการศึกษาออกเป็น 4 ระยะ กล่าวคือ

- 1) ระยะเริ่มแรกหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม และหลังสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย – เวียดนาม (พ.ศ. 2518 – 2521) ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง
- 2) ระยะการรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม (พ.ศ. 2521 – 2532) ซึ่งถือเป็นยุคตกต่ำของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง

3) ระยะหลังการถอนกองกำลังทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา (พ.ศ. 2532 – 2538) ซึ่งถือเป็นยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเวียดนาม ก่อนที่ไทยจะสนับสนุนให้เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

4) ระยะหลังการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของเวียดนาม (พ.ศ. 2538 - ปัจจุบัน) เป็นยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองพัฒนาอย่างดีมาก ภายใต้ความร่วมมือในกรอบของอาเซียน

โดยมีรายละเอียดการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

### 3.1 ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามในระยะเริ่มแรกหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนามและหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศทั้งสอง (พ.ศ. 2518- 2521)

ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามนับตั้งแต่ปี 2518 จวบจนปี 2521 ต้องประสบกับความผกผันในบางช่วงเวลา ระหว่างบรรยากาศของความเป็นปฏิปักษ์และบรรยากาศของความเป็นมิตร ซึ่งทั้งสองฝ่ายมีความพยายามที่จะปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน การตระหนักถึงความจำเป็นที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องปรับความสัมพันธ์ต่อกันนี้ ได้มีขึ้นหลังจากที่สงครามเวียดนามได้สิ้นสุดลง แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะคงมีความระแวงต่อกันอยู่ก็ตาม ความพยายามในการปรับความสัมพันธ์ในช่วงเวลาระหว่างปี 2518-2531 เห็นได้เด่นชัด เช่น ในปี 2519 และ 2521 เมื่อทั้งสองฝ่ายได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช แม้ว่าในขั้นตอนการสถาปนาความสัมพันธ์ในขั้นต้นนั้นจะไม่ใช่ไปอย่างราบรื่นก็ตาม แต่ในที่สุด ทั้งสองฝ่ายก็สามารถตกลงและสถาปนาความสัมพันธ์กันได้สำเร็จในเดือนสิงหาคม 2519 และอีกช่วงหนึ่งก็คือ เมื่อนายกรัฐมนตรีเวียดนาม นายฟาม วัน ด่ง (Pham Van Dong) ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทย ในเดือนกันยายน 2521 ภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ อันถือได้ว่าเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม ครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามในระบอบสังคมนิยม

#### 3.1.1 การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เวียดนาม

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เวียดนาม เป็นไปด้วยความยากลำบากในเบื้องต้น เนื่องจากประเด็นบางประการดังนี้

ประการแรก ปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือเครื่องบินและยุทโธปกรณ์ที่เจ้าหน้าที่และทหารเวียดนามได้ ไล่ใช้เป็นพาหนะหนีออกมาจากเวียดนามและได้นำมาทิ้งไว้ในประเทศไทย โดยเวียดนามได้อ้างกรรมสิทธิ์และขอคืนเครื่องบินและยุทโธปกรณ์เหล่านั้น ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยเห็นว่ากรรมสิทธิ์ดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่ชัดเจนและเป็นเรื่องระหว่างเวียดนามและสหรัฐอเมริกาที่จะต้องตกลงกันเอง โดยรัฐบาลไทยจะเก็บรักษาเครื่องบินและยุทโธปกรณ์ไว้ให้และจะส่งคืนให้เมื่อเวียดนามและสหรัฐอเมริกาทกลงกันได้

ประการที่สอง ประเด็นเรื่องการส่งกลับผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามที่อพยพมายังประเทศไทย ในทศวรรษที่ 2480 และ 2490 จำนวนประมาณ 40,000 คน โดยที่รัฐบาลเวียดนามไม่แสดงท่าทีที่แน่ชัดต่อการรับผู้ลี้ภัยดังกล่าวกลับประเทศ ขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยไม่ต้องการแบกรับภาระนี้อีกต่อไปเพราะไม่มีความแน่ใจในความจงรักภักดีของบุคคลเหล่านี้

ประการที่สาม ประเด็นเรื่องการถอนกำลังทหารสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทย เพราะเวียดนามอ้างว่าการที่ยังคงมีกองกำลังทหารของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ถือเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของเวียดนาม

ประการที่สี่ ประเด็นเรื่องการที่เวียดนามขอค่าชดเชยในความเสียหายที่เกิดจากการทิ้งระเบิดของเครื่องบินสหรัฐอเมริกาที่ใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพ

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นบางประการที่สร้างความไม่สบายใจให้แก่เวียดนามในขณะนั้น เช่น การซ่อมรบบทางทะเลระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาในอ่าวไทย ประเด็นการสร้างสถานีเรดาห์ของสหรัฐอเมริกาในภาคเหนือของไทย และประเด็นการบินสอดแนมของเครื่องบินสหรัฐอเมริกาเหนืออินโดจีนจากฐานทัพในประเทศไทย

แต่ในที่สุดฝ่ายเวียดนามได้ยินยอมที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ดังนั้น การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตจึงได้มีขึ้นในระหว่างการเยือนเวียดนามระหว่างวันที่ 3-6 สิงหาคม 2519 ด้วยความพยายามของนายพิชัย รัตตกุล ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช ในขณะนั้น

การเยือนเวียดนามของนายพิชัย รัตตกุล ขณะนั้นได้นำไปสู่การแถลงการณ์ร่วม 2 ฉบับในวันที่ 6 สิงหาคม 2519 ลงนามโดยนายพิชัย รัตตกุล และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศเวียดนาม นายเหงียน ซุย จินห์ หรือ เหงียน ดุย ตรินห์ (Nguyen Duy Trinh) แถลงการณ์ฉบับแรกเป็นการกล่าวถึงผลการเยือนการหารือและผลสรุปในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการแสดงความยินดีจากฝ่ายไทยต่อการรวมประเทศของเวียดนาม และการแสดงความชื่นชมจากฝ่ายเวียดนามต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระของรัฐบาลไทย แถลงการณ์ฉบับที่สอง เป็นการประกาศสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันซึ่งตั้งอยู่บนหลักการ 4 ประการ อันเป็นพื้นฐานในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนี้

1. การเคารพในเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน การไม่รุกราน การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ความเสมอภาค การได้ประโยชน์ร่วมกัน และการอยู่ร่วมกันโดยสันติ
2. การไม่ยินยอมให้ประเทศอื่นใดใช้ดินแดนของตนเป็นฐานเพื่อรุกรานหรือเพื่อแทรกแซงอีกฝ่ายหนึ่งหรือประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม
3. การสถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตรและเพื่อนบ้านที่ดี ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม บนพื้นฐานของความเสมอภาค และการได้ประโยชน์ร่วมกัน การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคโดยการเจรจา โดยยึดหลัก

ความเสมอภาค และการได้ประโยชน์ร่วมกัน การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคโดยการเจรจา โดยยึดหลักความเสมอภาค ความเข้าใจ และการเคารพซึ่งกันและกัน

4. การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเพื่อสร้างสรรค์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เจริญ โดยคำนึงถึงเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละประเทศ เพื่อประโยชน์แห่งเอกราช สันติภาพ และความเป็นกลางที่แท้จริงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันจะเป็นการส่งเสริมสันติภาพในโลก

การกระชับความสัมพันธ์และการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองฝ่ายนี้ ได้นำไปสู่ข้อตกลงในเรื่องสำคัญ ๆ ต่อมา ดังเช่น ความตกลงเกี่ยวกับการเดินอากาศ ความตกลงว่าด้วยการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านไปรษณีย์และโทรคมนาคม การตกลงที่จะแลกเปลี่ยนเอกอัครราชทูตระหว่างกัน และการตกลงที่จะส่งผู้อพยพเวียดนามในประเทศไทยกลับคืนสู่เวียดนาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จทางการทูตครั้งสำคัญของไทย หลังจากเวียดนามได้รวมประเทศเป็น สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Socialist Republic of Vietnam) ตั้งแต่ปี 2519

### 3.1.2 การเยือนประเทศไทยของนายกรัฐมนตรีเวียดนามในปี 2521

การเยือนประเทศไทยของนายฟาม วัน ด่ง (Pham Van Dong) นายกรัฐมนตรีเวียดนามในระหว่างวันที่ 6-10 กันยายน 2521 เป็นการเยือนประเทศไทยครั้งแรกของนายกรัฐมนตรีเวียดนามภายใต้การปกครองในระบบสังคมนิยม มีขึ้นหลังจากที่ทั้งสองประเทศได้สถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายและถือได้ว่าเป็นผลของการพัฒนาความสัมพันธ์ขึ้นสูงสุดระหว่างสองประเทศในขณะนั้น ผลหรือสาระสำคัญของการเยือนของ นายฟาม วัน ด่ง นี้ก็คือ คำประกาศร่วมของทั้งสองฝ่ายซึ่งเน้นความเห็นพ้องต้องกันที่จะขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างกัน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเทคนิค เศรษฐกิจ การค้า ณ วันที่ 11 มกราคม 2521

### 3.1.3 ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามในช่วงปี 2518 - 2521

#### (1) ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์กับเวียดนามของฝ่ายไทย

ประการแรก ความสำนึกในความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องปรับหรือสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านต่างอุดมการณ์ ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างกันเพื่อสร้างสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเพื่อดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับทิศทางของการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา ในขณะนั้น

ประการที่สอง รัฐบาลไทยมีความพยายามที่จะกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกามากขึ้น ดังที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้แสดงความตระหนักดีถึงการลดบทบาทของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชีย และไทยเองก็ไม่สามารถพึ่งพาสหรัฐอเมริกาได้อีกต่อไป ซึ่งนโยบายใหม่นี้ฝ่ายไทยก็ได้รับการตอบสนองในทางบวกจากประเทศสังคมนิยมดังเช่น จีน เกาหลีเหนือ และประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนทั้งสาม แม้ว่าความระแวงที่เกิดจากความแตกต่างของลัทธิทางการเมืองและความระแวงในความจริงใจยังคงมีอยู่บ้างก็ตาม

ประการที่สาม หลังจากที่เวียดนามเหนือได้ยึดกรุงไซ่ง่อนได้สำเร็จ เวียดนามยังคงแสดงออกซึ่งความภูมิใจในเชิงแข็งแกร่งในชัยชนะในสงครามเวียดนามที่มีเหนือสหรัฐอเมริกา ประกอบกับความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างเวียดนามกับสหภาพโซเวียต ทำให้ไทยและประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสัมพันธ์กับเวียดนาม ทั้งนี้โดยหวังว่าความใกล้ชิดจะนำไปสู่การลดความเป็นปฏิปักษ์

#### (2) ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์กับไทยของฝ่ายเวียดนาม

เกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์กับไทยของฝ่ายเวียดนามนั้น หลังจากที่กองทัพเวียดนามเหนือสามารถเข้ายึดกรุงไซ่ง่อนได้สำเร็จ ก็ได้รวมประเทศเวียดนามเหนือและใต้เป็นหนึ่งเดียวในปี 2519 ภายใต้ชื่อ "สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม" (Socialist Republic of Vietnam) นับจากนั้นรัฐบาลเวียดนามต้องต่อสู้กับภาระกิจอันใหญ่หลวงทั้งในการรวมประเทศ ในการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ และการจัดระเบียบบริหารภายในประเทศโดยการรวมระบบการเมือง เศรษฐกิจสองระบบที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงเข้าด้วยกันเป็นต้น ทำให้รัฐบาลเวียดนามภายใต้ระบบสังคมนิยมเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับความสัมพันธ์และในการรับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากต่างประเทศ แม้ว่าจะยังคงมีความไม่ไว้วางใจ มีท่าทีแข็งกร้าวและมีความภาคภูมิใจในชัยชนะเหนือสหรัฐอเมริกา และรัฐบาลไซ่ง่อนหลงเหลืออยู่อย่างเต็มเปี่ยมก็ตาม

ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์กับไทยของฝ่ายเวียดนามมีดังนี้

ประการที่หนึ่ง การตอบสนองของรัฐบาลเวียดนามต่อทำให้อันเป็นมิตรและความพยายามในการปรับความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทย โดยเวียดนามประจักษ์ถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลไทยในขณะนั้นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระอย่างแท้จริง และเวียดนามพอใจในจุดยืนและท่าทีของรัฐบาลไทยต่อการถอนฐานทัพของสหรัฐอเมริกาออกจากดินแดนไทย ซึ่งทั้งเวียดนามลาว และกัมพูชาถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของตน

ประการที่สอง ความจำเป็นในการแสวงหาการยอมรับในความชอบธรรมของรัฐบาลสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจากประเทศในภูมิภาคและประชาคมโลก และความสำนึกตระหนักในความจำเป็นในการได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเพื่อการสร้างชาติจากต่างประเทศ ที่มีใช้เพียงแต่เฉพาะจากประเทศสังคมนิยมเท่านั้น ได้ทำให้เวียดนามเริ่มปรับท่าทีและหาทางที่จะปรับความสัมพันธ์กับประเทศที่อยู่นอกค่ายสังคมนิยม นอกจากนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงปี 2519 และ 2520 เป็นช่วงเวลาที่เวียดนามดำเนินการรุดทางการทูต เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง การทูต และสรรหาการยอมรับในความถูกต้องและความชอบธรรมของรัฐบาลแห่ง "สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม" จากประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลก และที่สำคัญเพื่อหามิตรประเทศเพื่อที่จะนำมาถ่วงดุลย์กับอิทธิพลและภัยคุกคามจากจีน

แม้ว่าการผ่อนปรนในทัศนคติและท่าทีต่อกันจะได้นำไปสู่การเยือนของผู้นำเวียดนามในประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศ รวมทั้งไทยในปี 2521 แต่ความพยายามในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามต้องสะดุดหยุดลงเมื่อเวียดนามได้ทำ "การแทรกแซง" กัมพูชาด้วยกำลังทหาร หรือที่เวียดนามใช้คำว่า "การปลดปล่อยกัมพูชาจากระบบพอลพต" ในปลายปี 2521 ซึ่งนับจากนั้นมาจนจนปลายทศวรรษที่ 2520 ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับไทยและกับสมาชิกอาเซียนก็อยู่ในสภาพที่ตึงต้ามตลอด ขณะเดียวกัน ในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวความสัมพันธ์และความร่วมมือทางทหารระหว่างเวียดนามและสหภาพโซเวียตก็ได้กระชับแน่นแฟ้นมากขึ้น อันเป็นการเพิ่มความหวาดระแวงให้กับไทยมากขึ้นด้วยเช่นกัน

### 3.2 ความสัมพันธ์ไทย – เวียดนามในระหว่างการรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม (พ.ศ. 2521 -2532)

หลังการส่งกองกำลังทหารเข้าแทรกแซงกัมพูชา ตามที่เวียดนามเรียกว่า “ การปลดปล่อยกัมพูชาจากระบบพอลพต” ในปลายปี 2521 ส่งผลให้กองกำลังทหารเวียดนามในกัมพูชาเข้ามั่งฐานที่มั่นประชิดชายแดนไทย – กัมพูชา ทำให้ไทยหวาดระแวงว่า เวียดนามจะใช้กองกำลังทางทหารเข้ารุกรานไทย

ความเกรงกลัวต่อการขยายอิทธิพลของเวียดนามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะต่อไทยได้แสดงออกในนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อเวียดนามที่แสดงถึงความเป็นปฏิปักษ์นั้นจึงเห็นได้ชัดเจนอีกครั้งในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์นี้ และอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามและนโยบายต่างประเทศของไทยต่อเวียดนามในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์นี้ถูกกำหนดอย่างเด่นชัดโดยปัญหากัมพูชา ตลอดระยะเวลาการบริหารงานของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นโยบายต่างประเทศของไทยต่อเวียดนามเป็นนโยบายที่แข็งแกร่งมุ่งกดดันให้เวียดนามถอนกำลังทหารของตนออกจากกัมพูชา ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลไทยในขณะนั้นยังเกรงกลัวว่าเวียดนามจะขยายการรุกรานเข้ามาถึงประเทศไทย และเวียดนามอาจกระทำได้ง่ายขึ้นเนื่องจากมีกองกำลังของตนอยู่ในกัมพูชา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งในพ.ศ. 2523 เวียดนามได้ส่งกองกำลังทหารล่องลำพรหมแคนไทยที่บ้านโนนหมากมูน อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี (ปัจจุบันอำเภอตาพระยา ขึ้นกับจังหวัดสระแก้ว: ผู้เขียน) ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามตึงเครียดมากยิ่งขึ้น (จุลชีพ ชินวรรณ, 2542 : 173) ไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนอีก 4 ประเทศ (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์) ได้ยื่นหนังสือประท้วงเวียดนามในการล่องลำอิปไตของไไทยครั้งนี้อย่างรุนแรงต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ กลุ่มประเทศอาเซียนออกแถลงการณ์ประณามเวียดนามต่อการรุกรานอิปไตโดยของไทยว่าเป็นการรุกราน การทำลายความสงบและสันติภาพของกลุ่มประเทศอาเซียนโดยรวมทั้งหมด

เวียดนามเมื่อถูกกดดันโดยประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มภูมิภาคเดียวกัน คือ กลุ่มประเทศอาเซียน รวมถึงจีน เพื่อนบ้านทางทิศเหนือของเวียดนามซึ่งได้ประกาศตัดความช่วยเหลือแก่เวียดนาม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2521 ทำให้เวียดนามตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิก COMECON หรือ องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำกลุ่ม โดยสหภาพโซเวียตได้เพิ่มความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ รวมถึงการส่งรถถังและอาวุธ และที่ปรึกษาแก่เวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างมากทุกๆปี ดังแสดงตัวเลขความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในตาราง

ตารางที่ 1 ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สหภาพโซเวียตให้กับเวียดนาม

| ปี ( พ.ศ. ) | มูลค่า ( ล้านเหรียญสหรัฐ ) |
|-------------|----------------------------|
| 2519        | 560 -750                   |
| 2520        | 570 -1,000                 |
| 2521        | 700 - 1,000                |
| 2522        | 800 - 1,100                |
| 2523        | 2,900 -3,200               |
| 2524        | 900                        |
| 2525        | 1,180                      |
| 2526        | 1,300                      |
| 2527        | 1,400                      |
| 2528        | 1,600                      |
| 2529        | 1,800                      |
| 2530        | 2,088                      |
| 2531        | 2,088                      |

หมายเหตุ : ที่มาของตัวเลขมาจาก 2 แหล่ง คือ จาก Douglas Pike, Vietnam and Soviet Union, หน้า 139.สำหรับตัวเลขระหว่างปี2519-2529 และจาก Ton That Thien," Moscow's Shadow over Vietnam: A Historical Perspective " ใน Indochina Report, (January – March 1988),หน้า 14 สำหรับตัวเลขปี 2530-2531

วิธีการหนึ่งที่น่าสนใจในการสร้างความกดดันและผลักดันให้เวียดนามถอนกองกำลังของตนออกจากกัมพูชา ก็คือประเทศไทยได้ร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน ญี่ปุ่นและประเทศตะวันตก ดังเช่น สหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปตะวันตกบางประเทศ ในการดำเนินการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อเวียดนาม และร่วมสนับสนุนการตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยอันประกอบด้วย เขมรสามฝ่าย ฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea) หรือเขมรแดง (Khmer Rouge หรือ KR) ซึ่งเป็นฝ่ายซ้าย ฝ่ายแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติเพื่อเอกราช (Khmer People's National Liberation Front - KPNLF) หรือเขมรเสรี และแนวร่วมแห่งชาติเพื่อเอกภาพ ความเป็นกลาง สันติภาพและความร่วมมือในกัมพูชา (National United Front for an Independent Neutral Peaceful and Cooperative Cambodia หรือ FUNCINPEC) ซึ่งเป็นฝ่ายของสมเด็จพระนโรดมสีหนุ การก่อตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยนี้ ได้กระทำสำเร็จในปี 2525

ในปลายทศวรรษที่ 2520 ในขณะที่ยุทธศาสตร์ไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้งหลายยังคงดำเนินนโยบายกีดกันเวียดนาม เวียดนามจำเป็นต้องปรับตัวในด้านการระหว่างประเทศเมื่อสถานการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสหภาพโซเวียตได้เปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตนโดยการประกาศนโยบาย "เปเรสตรอยกา" (Perestroika) และ "กลาสโนสต์" (Glasnost) ในปี 2529 ยิ่งกว่านี้ เวียดนามยังตระหนักถึงความสำคัญกับไทยในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียนที่จะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการปรับความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ แม้ว่าไทยจะเป็นผู้นำในการใช้นโยบายแข็งกร้าวต่อเวียดนามก่อนหน้านี้ การตระหนักถึงความสำคัญที่เวียดนามมีต่อไทยเช่นนี้เห็นได้จากหลายกรณี ดังเช่นการแต่งตั้งนายเล มาย (Le Mai) ซึ่งเป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามประจำประเทศไทยระหว่างปี 2528- 2532 ในขณะนั้นนับได้ว่านายเล มาย เป็นเอกอัครราชทูตแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่อาวุโสที่สุดในประเทศในกลุ่มอาเซียน

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อเวียดนามในลักษณะแข็งกร้าวได้ดำเนินมาตลอดช่วงรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ครอบคลุมจนถึงปี 2531 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่งนั่นคือ รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณและเป็นจุดเริ่มต้นศักราชใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามอีกครั้ง

### 3.3 ระยะหลังการถอนกองกำลังทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา (พ.ศ.2532-2538)

เกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามนั้น มีทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของเวียดนามและปัจจัยภายในของไทย กรอบการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามนั้นเป็นกรอบหนึ่งในกรอบใหญ่ของการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับต่างประเทศในระดับทวิภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งเป็นผลของแนวความคิดใหม่ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของเวียดนามหลังการปฏิรูปที่เน้นผลประโยชน์แห่งชาติเหนืออุดมการณ์สังคมนิยม เน้นการพัฒนาความสัมพันธ์กับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครอง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า เวียดนามละทิ้งหรือ มิให้ความสำคัญกับอุดมการณ์สังคมนิยม

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในระดับโลกและระดับภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยและเวียดนามได้นำไปสู่ศักราชใหม่แห่งการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสอง

ประเทศนับตั้งแต่เวียดนามได้ทำการรวมประเทศในปี 2519 นโยบายว่าด้วย "การแปรสนามรบเป็นตลาดการค้า" ที่ประกาศโดยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณในปี 2531 เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดประเทศไปสู่ประเทศในอินโดจีนทั้งสาม โดยรัฐบาลไทยชุดต่อมาอันได้แก่รัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งมีความเห็นชอบด้วยในนโยบายดังกล่าว มีบทบาทสำคัญในการดำเนินขั้นตอนในการพัฒนาความสัมพันธ์กับเวียดนามอย่างจริงจังและอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างกรอบข้อตกลงและกลไกต่าง ๆ ในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน

ท่าทีที่ทั้งไทยและเวียดนามแสดงออกอย่างเด่นชัดและสอดคล้องกันประการหนึ่ง คือ ความปรารถนาที่จะขยายการติดต่อและความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างกัน เห็นได้จากรายงานด้านการเมืองที่นำเสนอต่อสมัชชาครั้งที่ 7 ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในเดือนมิถุนายน 2534 ได้ระบุแนวนโยบายต่างประเทศที่แนชัดประการหนึ่ง คือ "ความร่วมมือที่เท่าเทียมกันและอำนวยความสะดวกซึ่งกันและกันกับทุกประเทศ ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์และการเมืองแตกต่างกันหรือไม่ โดยอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ" แนวทางนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับเจตนารมณ์ของฝ่ายไทย ดังสะท้อนอยู่ในความเห็นของอดีตรัฐมนตรีต่างประเทศ นายอาสา สารสิน ที่ว่า "ถึงเวลาแล้วที่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องร่วมมือกันเปลี่ยนภูมิภาคนี้ให้เป็นประชาคมระหว่างชาติที่สันติสุขและรุ่งเรืองก้าวหน้า" (ธีระ นุชเปี่ยม, 2535:42)

การเข้ามามีการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณในปี 2531 นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อประเทศอินโดจีนสามประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเวียดนาม อันถือว่าการอุบัติขึ้นของยุคใหม่แห่งความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามจากความเป็นศัตรูไปสู่ความเป็นมิตรและความร่วมมือ

นโยบาย "แปรสนามรบเป็นตลาดการค้า" ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณมุ่งเน้นความสำคัญของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อยู่เหนือผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดที่ว่าความกินดีอยู่ดี ความเจริญและการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวประกันความมั่นคงในระยะยาว แนวความคิดนี้ได้นำไปสู่ความพยายามในการปรับความสัมพันธ์กับสามประเทศในอินโดจีนทั้งทางการทูตและเศรษฐกิจ กระนั้นก็ตาม นโยบายนี้ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจังในขณะนั้น

จุดมุ่งหมายบางประการของการดำเนินนโยบาย "แปรสนามรบเป็นตลาดการค้า" ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณนั้น ก็คือการให้ประเทศไทยกลายเป็นสะพานเชื่อมเวียดนามกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในทางการเมืองและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจ และการให้ประเทศไทยกลายเป็นประตูที่เปิดไปสู่สามประเทศในอินโดจีน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง

ไทย - เวียดนามในช่วงนี้ มีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกเหนือจากก่อนหน้านี้ที่ส่วนใหญ่มีเพียงความสัมพันธ์ทางการเมืองโดยส่วนใหญ่ ซึ่งในส่วนของความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศทางด้านเศรษฐกิจ ผู้เขียนได้รวบรวมเขียนไว้ในตอนท้ายของบทนี้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองดังนี้

### 3.3.1 ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์กับไทยของฝ่ายเวียดนาม มีดังนี้

ประการแรก ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวในด้านการระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศเพื่อสนองและเอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ อีกทั้งความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้ทันกับกระแส "โลกาภิวัตน์"

การพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม เป็นส่วนหนึ่งของการปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของเวียดนามโดยทั่วไปที่เกิดขึ้นหลังการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ และอยู่ในกรอบการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งอยู่ในกรอบของการพัฒนาความสัมพันธ์ของเวียดนามกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเวียดนามหมายรวมถึง จีน ประเทศในกลุ่มอาเซียน ลาวและกัมพูชา อันถูกจัดว่าเป็นประเทศที่เวียดนามให้ความสำคัญในการปรับสัมพันธ์เป็นอันดับแรก การดำเนินนโยบายต่างประเทศของเวียดนามหลังการปฏิรูปทางเศรษฐกิจนี้ เน้นผลประโยชน์แห่งชาติเหนืออุดมการณ์สังคมนิยม อันเป็นการลบล้างการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เคยเป็นมาในอดีต ซึ่งถือว่าสหภาพโซเวียตเป็นเสาหลักในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของเวียดนาม การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ของสหภาพโซเวียตในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดบทบาทหรือความสำคัญของเวียดนามในยุทธศาสตร์ของสหภาพโซเวียต อีกทั้งการประกาศเจตนารมณ์ของสหภาพโซเวียตที่จะถอนบุคลากรของตนออกจากอ่าวคัมรานห์ (Cam Ranh Bay) อย่างค่อยเป็นค่อยไป และการลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารของสหภาพโซเวียต ต่อเวียดนาม อย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เวียดนามตระหนักถึงความจริงที่เปลี่ยนแปลงไป ที่ว่านับแต่นี้ต่อไป เวียดนามไม่สามารถที่จะพึ่งพิง สหภาพโซเวียตได้เหมือนแต่ก่อน ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจหรือในด้านความมั่นคงทางทหารก็ตาม การล่มสลายของระบบสังคมนิยมในยุโรป ตะวันออกและในสหภาพโซเวียต ในปี 2532 และ 2534 ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการปรับตัวในด้านการต่างประเทศของเวียดนามอีกประการได้เป็นตัวเร่งให้การเปลี่ยนแปลงนโยบายและแนวทางของการต่างประเทศของเวียดนามต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น

ประการที่สอง สิ่งที่เวียดนามคาดหวังจากการพัฒนาความสัมพันธ์กับไทย มีทั้งในด้านผลประโยชน์ทางการเมือง คือในด้านภาพพจน์ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และผลประโยชน์ในด้านความมั่นคง ซึ่งเป็นการเอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของเวียดนามด้วย กล่าวคือ

1. การปรับความสัมพันธ์กับไทยซึ่งเคยเป็นศัตรูหรือคู่ปรปักษ์ของเวียดนามและทั้งสองเคยมีท่าทีและนโยบายที่แข็งแกร่งต่อกันในสงครามเวียดนามและในปัญหาแก้มพูกาจะนำไปสู่ภาพพจน์อันดีของเวียดนามบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศในฐานะประเทศรักสันติภาพ ภาพพจน์ของเวียดนามที่ดีขึ้นนี้ จะได้รับการต้อนรับจากประชาคมโลกมากขึ้น และจะนำไปสู่การยอมรับของประเทศต่าง ๆ และการบูรณาการของเวียดนามสู่กลุ่มภูมิภาคต่าง ๆ ดังเช่น กลุ่มอาเซียน ซึ่งในที่สุดเวียดนามก็ได้เข้าเป็นสมาชิกในเดือนกรกฎาคม 2538 กลุ่มเอเปคซึ่งในที่สุดเวียดนามก็ได้เข้าเป็นสมาชิกในเดือนพฤศจิกายน 2541 อีกทั้ง องค์การการค้าโลก (World Trade Organization หรือ WTO) ที่เวียดนามน่าจะได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในอนาคตอันใกล้ต่อไป

ยิ่งกว่านี้ ความสัมพันธ์อันดีกับไทย และกับประเทศในกลุ่มอาเซียนอื่น ๆ น่าจะสามารถโน้มน้าวให้สหรัฐอเมริกา ตระหนักถึงความตั้งใจอันดีและความพยายามของเวียดนามที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งและยอมรับกฎเกณฑ์ของประชาคมโลก อันจะส่งผลให้สหรัฐอเมริกายอมที่จะปรับความสัมพันธ์กับเวียดนาม อนึ่งทัศนคติอันดีของสหรัฐอเมริกาคือเวียดนาม และความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกามีผลทำให้สถาบันการเงินระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ดังเช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) ผ่อนคลายมาตรการการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อเวียดนามและปล่อยเงินกู้ให้แก่เวียดนามในที่สุด

2. ในช่วงที่การแก้ปัญหาก็ยังไม่สำเร็จลุล่วง ในช่วงนั้นเวียดนามยังไม่สามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศใดในอาเซียน ยกเว้นอินโดนีเซีย ดังนั้นเมื่อรัฐบาลพลเอกชาติชายประกาศนโยบาย "แปรสนามรบเป็นตลาดการค้า" เวียดนามจึงตอบรับในทางบวก ด้วยหวังว่าไทยน่าจะเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเวียดนามกับประเทศสมาชิกทั้งหลายได้ในเวลานั้น

3. การมีความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับไทยย่อมจะเป็นการสร้างบรรยากาศและเงื่อนไขที่ดีที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของเวียดนาม เพราะเวียดนามสามารถทุ่มเทงบประมาณและทรัพยากรด้านอื่น ๆ ให้กับการพัฒนาประเทศโดยไม่ต้องสิ้นเปลืองกับงบประมาณในการป้องกันประเทศ ไม่ต้องระแวงระวังหรือพะวัภะวงกับปัญหาความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาที่เวียดนามได้กระจายกำลังทหารของตนอยู่แถบนั้น และด้วยงบประมาณที่เวียดนามต้องสิ้นเปลืองไปกับการคงกองกำลังทางทหารของตนในกัมพูชาเป็นเวลากว่า 1 ทศวรรษนี้เอง ที่เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามในช่วงปี 2522 - 2531

4. ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและเวียดนาม จะนำมาซึ่งความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้า การลงทุน หรือความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ เวียดนามสามารถรับความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานในด้านความรู้ ทักษะในการพัฒนาเทคนิค วิชาการและเทคโนโลยีระดับกลางจากไทย ทั้งในด้านการเกษตร การสาธารณสุข การศึกษา การจัดการ การบริหารต่าง ๆ เช่นการบริหารการธนาคาร และการท่องเที่ยว

### 3.3.2 ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์กับเวียดนามของฝ่ายไทยภายใต้รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

มีดังนี้

ประการแรก ได้แก่ นโยบายเศรษฐกิจของไทยว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ ในขณะนั้นอันเป็นปัจจัยสำคัญของความพยายามในการเปิดตลาดไปสู่อินโดจีน การส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศนี้มีเหตุผลสืบเนื่องมาจากความต้องการขยายตลาดของนักธุรกิจไทยไปยังตลาดที่มีค่าจ้าง แรงงานที่ต่ำกว่าในประเทศไทย มีความอุดมสมบูรณ์ทางวัตถุดิบ ทั้งนี้ รัฐบาลไทยเห็นว่าประเทศอินโดจีนทั้งสาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรม เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทยถูกขุดคุ้ยไปอย่างฟุ่มเฟือยและเกือบจะหมดสิ้นไปแล้ว ดังนั้นประเทศในอินโดจีนทั้งสามจึงได้กลายมาเป็นเป้าหมายของการขยายตลาดหรือฐานการลงทุนของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนาม (Nguyen Dieu Hung ,2001 : 14)

นอกจากนี้ เนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในช่วงปลายทศวรรษที่ 2520 อยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 8 โดยเฉลี่ย ทำให้นักธุรกิจไทยมีศักยภาพที่จะไปลงทุนนอกประเทศได้ ขณะเดียวกัน จากความสามารถในการผลิตอันสืบเนื่องมาจากความสำเร็จในการพัฒนาไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมที่มีขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตและส่งออกไปเป็นจำนวนมาก พร้อมไปกับการแสวงหาฐานการผลิตแหล่งใหม่ รัฐบาลไทยและนักธุรกิจไทยก็แสวงหาตลาดขนาดใหญ่ที่จะรองรับการส่งออกจากไทยด้วยเช่นกัน

ประการที่สอง ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันไปสู่การประกาศนโยบาย "แปรสนามรบเป็นตลาดการค้า" ได้แก่ความสนใจในผลประโยชน์เพื่อกิจการส่วนตัวจากตลาดการค้าและการลงทุนในอินโดจีนของบุคคลในคณะรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจและผู้ประกอบการที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากการขุดค้นทรัพยากรจากการทำธุรกิจการค้าและการลงทุนในกลุ่มประเทศอินโดจีน ดังเช่น พลตรีประมาณ อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นเจ้าของโรงงานสิ่งทอ นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม มีธุรกิจการก่อสร้าง

และธุรกิจผลิตภัณฑ์เคมี นายประมวล สภาวสุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นเจ้าของกิจการก่อสร้าง และเจ้าของโรงสี นายสะอาด ปิยวรรณ เป็นเจ้าของโรงงานแปรรูปไม้ เป็นต้น

ประการที่สาม การประกาศ "แปรสนามรบเป็นตลาดการค้า" เป็นความคิดริเริ่มของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งพลเอกชาติชายเป็นผู้ดำริถึงการประกาศนโยบายดังกล่าวเป็นคนแรกในวันก่อนที่จะเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการ เพราะหลายคนเชื่อว่าการประกาศนโยบายดังกล่าวเป็นอิทธิพลจากความคิด ทศนคติของกลุ่มที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนรุ่นใหม่

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามในสมัยพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ มิได้เป็นไปอย่างจริงจังหรือมีความก้าวหน้าอย่างเด่นชัด และถูกมองว่าเป็น "สโลแกน" มากกว่าเป็นนโยบาย ทั้งนี้เนื่องจาก

ประการแรก การประกาศนโยบายต่างประเทศต่อกลุ่มประเทศในอินโดจีนโดยรัฐบาลนี้ มิได้รับความเห็นชอบแต่อย่างใดจากกระทรวงการต่างประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อกลุ่มประเทศในอินโดจีนในขณะนั้น เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวนี้ยึดหลักการในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งกดดันให้ เวียดนามถอนทหารของตนออกจากกัมพูชา หน่วยงานทั้งสองแห่งนี้มีความเห็นว่า การเปิดสัมพันธ์กับเวียดนามจะทำให้การบีบบังคับกดดันนั้นไม่บรรลุผลและจะทำให้กองกำลังทหารเวียดนามสามารถคงอยู่ในกัมพูชาได้ต่อไป อันเป็นการขัดกับวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของนโยบายต่างประเทศที่มุ่งกดดันเพื่อให้เวียดนามถอนกำลังทหารของตนออกไป

ประการที่สอง รัฐบาลพลเอกชาติชายในช่วงเวลานั้น มิได้นำนโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติอย่างเป็นจริงเป็นจัง เหตุผลประการหนึ่งสืบเนื่องมาจากการขาดการกำหนดขั้นตอนนโยบายอย่างแน่ชัด อันก่อให้เกิดความสับสน ความไม่พร้อม อันนำไปสู่การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ กระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ

### 3.4 ระยะหลังการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของเวียดนาม (พ.ศ.2538- ปัจจุบัน)

ศักราชใหม่ของความสัมพันธ์ไทย - เวียดนามก่อนที่เวียดนามจะเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในเดือนกรกฎาคม 2538 นั้น เริ่มขึ้นเมื่อรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุนเข้ามาบริหารประเทศสืบต่อจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ขณะนั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ปัญหากัมพูชาได้คลี่คลายไปในทางที่ดี ทำให้การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเป็นไปอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ได้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำรัฐบาล ประมุขและผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม เกิดขึ้นหลายครั้งหลายครา ขณะเดียวกันทั้งสองประเทศยังบรรลุการลงนามในข้อตกลงหลายฉบับ

อีกทั้งยังได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการพัฒนาและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

ช่วงปี 2534 และ 2535 เป็นช่วงแห่งความสำเร็จในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศด้วยการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างนายกรัฐมนตรีของทั้งสองฝ่าย ซึ่งถือว่าเป็นการพบปะครั้งสุดท้ายอด (Summit Meetings) นับเป็นครั้งแรกที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้หวนกลับมาสู่สันติภาพอีกครั้งพร้อมกับการบรรลุผลในการแก้ไขปัญหาภูมิพหุอย่างสันติวิธีที่มีขึ้นในเดือนตุลาคม 2534 ด้วยการลงนามในข้อตกลงดังกล่าวที่มีขึ้นเพียงไม่กี่วันก่อนการเยือนประเทศไทยของนายกรัฐมนตรีเวียดนาม นายหวอ วัน เกียต (Vo Van Kiet)

การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายและความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน และยังได้รับการสนับสนุนในรัฐบาลชุดต่อ ๆ มา และในแต่ละช่วงของการบริหารประเทศของแต่ละรัฐบาล ผู้นำของรัฐบาลชุดนั้น ๆ จะทำการเยือนเวียดนามทุกชุดไป ดังเช่น การเยือนของนายชวน หลีกภัย ตามคำเชิญของ นายหวอ วัน เกียต (Vo Van Kiet) ระหว่างวันที่ 16-19 มีนาคม 2537 การเยือนของนายบรรหาร ศิลปอาชาในวันที่ 1 ตุลาคม 2538 และการเยือนของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในวันที่ 30 มีนาคม 2540 รวมถึงการเยือนของพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน ซึ่งได้เยือนเวียดนามเป็นประเทศแรกหลังการเข้ารับตำแหน่ง โดยได้ไปเยือนและเข้าพบนายกรัฐมนตรี Phan Van Khai ณ กรุงฮานอยในวันที่ 25 – 26 เมษายน 2544

ความสำเร็จในการนำนโยบายมาปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามนี้ เห็นได้จาก

#### 3.4.1 การเยือนและการพบปะของผู้นำและบุคคลสำคัญของทั้งสองฝ่าย

การเยือนและการพบปะครั้งสุดท้ายอด (Summit Meeting) ของผู้นำทั้งสองฝ่าย ในเดือนตุลาคม 2534 และในเดือนมกราคม 2535 ตามลำดับนั้น เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จในการพัฒนาความสัมพันธ์ ความร่วมมืออันใกล้ชิด การสร้างความเชื่อมั่น ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เป็นการเปิดศักราชใหม่ของสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะเดียวกันยังเป็นการปิดหน้าประวัติศาสตร์แห่งความขัดแย้งและความเป็นปฏิปักษ์ที่มีมาในอดีต การเยือนเวียดนามของนายอานันท์ ปันยารชุน ในปี 2535 ถือว่าเป็นการเยือนครั้งแรกของนายกรัฐมนตรีไทยนับตั้งแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เวียดนามในปี 2519 และสำหรับการเยือนของนายหวอ วัน เกียต (Vo Van Kiet) ในปี 2534 ก็นับว่าเป็นการเยือนประเทศไทยเป็นครั้งแรกของนายกรัฐมนตรีเวียดนามหลังจากการเยือนของนายฟาม วัน ดง (Pham Van Dong) ในปี 2521 ด้วยเช่นกัน

การเยือนของบุคคลสำคัญในพระราชวงศ์ไทยและของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้มีขึ้นในเวลาต่อมาดังนี้ การเสด็จเยือนเวียดนามอย่างเป็นทางการครั้งแรกของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารในฐานะผู้แทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถระหว่างวันที่ 15-20 พฤศจิกายน 2535 ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประธานาธิบดีเวียดนามนายเล ดัก อันห์ (Le Duc Anh) และการเสด็จเยือนอย่างเป็นทางการครั้งที่สองในวันที่ 5 กันยายน 2540 การเสด็จเยือนเวียดนามอย่างเป็นทางการของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีระหว่างวันที่ 17-23 กุมภาพันธ์ 2536 และ ในเดือนเมษายน 2543 การเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนายโด่ หมื่อย (Do Muoi) ในฐานะแขกของรัฐบาลระหว่างวันที่ 15-18 ตุลาคม 2536 การเสด็จเยือนเวียดนามอย่างเป็นทางการของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ระหว่างวันที่ 7-13 มีนาคม 2537 และในเดือนตุลาคม 2542 การเสด็จเยือนของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี ในเดือนพฤศจิกายน 2541 ในเดือนพฤษภาคม 2542 และในเดือนมิถุนายน 2543

### 3.4.2 การลงนามในข้อตกลงระหว่างสองฝ่าย

นับตั้งแต่สมัยของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นต้นมา ไทยและเวียดนามได้บรรลุการลงนามในข้อตกลงหลายฉบับในหลายวาระและโอกาส ข้อตกลงดังกล่าวนับได้ว่าเป็นความสำเร็จและเป็นผลของการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศอันแสดงถึงการคืนสู่ภาวะปกติของความสัมพันธ์ ขณะเดียวกันเป็นกรอบและแนวทางในการปฏิบัติในหลาย ๆ ด้าน ข้อตกลงฉบับสำคัญ ๆ ที่ลงนามนับตั้งแต่สมัยของรัฐบาลนายอานันท์ มีดังนี้

#### (1) ข้อตกลงที่ลงนามในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน

ข้อตกลงว่าด้วยการตั้งคณะกรรมการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและเวียดนาม (8 กันยายน 2534)

บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านก๊าซธรรมชาติ (30 ตุลาคม 2534)

ข้อตกลงว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองการลงทุน (30 ตุลาคม 2534)

ข้อตกลงว่าด้วยการให้เงินกู้ระยะยาวเพื่อการค้าจำนวน 150 ล้านบาทด้วยดอกเบี้ย ร้อยละ 3 (2535)

พิธีสารว่าด้วยการแก้ไขข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิค วิชาการ วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม ฉบับวันที่ 11 มกราคม 2521 (16 มกราคม 2535)

(2) ข้อตกลงที่ลงนามในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1)

บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือเรื่องข้าว (สิงหาคม 2535)

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยและคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือและการลงทุนแห่งรัฐ (28 พฤศจิกายน 2535)

ข้อตกลงว่าด้วยการหลีกเลี่ยงการเก็บภาษีซ้ำซ้อน (23 ธันวาคม 2535)

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวไทย-เวียดนาม (16 มีนาคม 2537)

ข้อตกลงว่าด้วยการตั้งคณะกรรมการร่วมมือไทย-เวียดนามว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการประมงและระเบียบทางทะเล (2537)

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกับหอการค้าและอุตสาหกรรมเวียดนาม (16 มีนาคม 2537)

(3) ข้อตกลงที่ลงนามในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรม (8 สิงหาคม 2539)

(4) ข้อตกลงที่ลงนามในสมัยรัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (12 มีนาคม 2540)

ข้อตกลงว่าด้วยการยกเว้นวีซ่าสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางราชการและการทูต (12 มีนาคม 2540)

ข้อตกลงว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเลระหว่างประเทศทั้งสองในอ่าวไทย (9 สิงหาคม 2540)

(5) ข้อตกลงที่ลงนามในสมัยรัฐบาลนาย ชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2)

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการควบคุมยาเสพติด (ตุลาคม 2541)

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางกฎหมายและการศาล (ตุลาคม 2541)

บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการลาดตระเวนร่วม (มิถุนายน 2542)

ข้อตกลงว่าด้วยการยกเว้นวีซ่าสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางธรรมดา (พฤษภาคม 2543)

บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการส่งออกข้าว (19 กันยายน 2543)

### 3.4.3 ความพยายามและความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาบางประการซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จในการพัฒนาความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามในปัจจุบัน ถือว่า ได้พัฒนามาอยู่ในระดับสูงสุดอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี จนกระทั่งทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงและปัญหาสำคัญ ๆ ที่ค้างค้ำได้หลายฉบับ ปัญหาประมงและการจัดระเบียบทางทะเล ปัญหาเขตทับซ้อนทางทะเลในอ่าวไทย ปัญหาเวียดนามอพยพ เป็นต้น โดยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จนั้นอยู่ที่เจตนารมณ์ทางการเมืองและความสามารถในการแก้ปัญหาทางเทคนิค นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายยังได้สร้างกรอบและตั้งคณะทำงานเพื่อป้องกันการเกิดขึ้นของปัญหาและเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังเช่น คณะกรรมการร่วมระดับสูงไทย-เวียดนามว่าด้วยการแก้ปัญหาประมงและการจัดระเบียบทางทะเล ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2537 ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นคณะกรรมการการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย-เวียดนาม มีหน้าที่ดูแลครอบคลุมถึงปัญหาประมงและการจัดระเบียบทางทะเล คณะกรรมการร่วมไทย-เวียดนามว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเล ทำหน้าที่ดูแล แก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล การแก้ไขปัญหาที่กล่าวข้างต้น ได้นำไปสู่การลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเลในอ่าวไทย ในวันที่ 9 สิงหาคม 2540 และการลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการลาดตระเวนร่วม ในเดือนมิถุนายน 2542 และได้เริ่มปฏิบัติการลาดตระเวนร่วมกันเป็นครั้งแรกในเดือนธันวาคม 2542 และครั้งที่สองในวันที่ 2-4 พฤศจิกายน 2543 (สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงฮานอย ,2544 : 4)

ข้อตกลงที่สองฝ่ายได้ลงนามร่วมกันหลังจากข้อตกลงข้างต้นได้แก่ ข้อตกลงว่าด้วยการควบคุมยาเสพติด ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางกฎหมายและการศาลในเดือนตุลาคม 2541 ข้อตกลงว่าด้วยการยกเว้นวีซ่าสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางธรรมดา เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2543 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 กรกฎาคม 2543 เป็นต้น ข้อตกลงฉบับหลังนี้ ถือว่าเป็นข้อตกลงที่แสดงถึงความไว้นับถือซึ่งกันและกันที่ได้พัฒนามาตลอดเวลาก่อน ถึงระดับที่ทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับให้ประชาชนของอีกฝ่ายหนึ่งเคลื่อนไหว เดินทางเข้าออกดินแดนของตนได้อย่างเสรีภายในระยะเวลา 1 เดือน ยิ่งกว่านั้น หลังจากที่รัฐบาลไทยให้สัญชาติแก่ลูกหลานชาวเวียดนามอพยพรุ่นที่ 2 และ 3 แล้ว ต่อมาในปี 2543 รัฐบาลไทยก็ได้ให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบกฎหมายแก่ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบิดามารดา อันเป็นการแสดงถึงความไว้นับถือและความมั่นใจของรัฐบาลไทยในการรับบุคคลคนดังกล่าวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยอย่างถาวร โดย ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2543 ทางกรมการไทยได้ให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแก่ชาวเวียดนามอพยพแล้วจำนวน 23,923 คน คงเหลืออีก 11,894 คน ซึ่งจะได้นำดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนได้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายทุกคน (สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงฮานอย ,2544:4)

### 3.5 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับเวียดนาม : การค้า การลงทุน

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการระหว่างไทยเวียดนามได้หยุดชะงักลงหลังจากที่เวียดนามใช้กองกำลังทางทหารบุกยึดกัมพูชา เมื่อปลายปี 2521 จนกระทั่งในกลางปี 2531 เมื่อรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้ประกาศใช้นโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า” ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย - เวียดนามจึงเริ่มพัฒนาอีกครั้ง โดยมีการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย - เวียดนามว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (The Agreement on the Establishment of the Joint Commission on Economic Cooperation) เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2534 และหลังจากนั้น ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในข้อตกลงทางเศรษฐกิจอีกหลายฉบับต่อมา

#### 3.5.1 ความสัมพันธ์ในกรอบการค้าไทย - เวียดนาม

ในกรอบของความสัมพันธ์ทางการค้าไทยและเวียดนามได้ลงนามในพิธีสารว่าด้วยการแก้ไขข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้าและเทคนิค เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2535 (The Protocol on Amendments of the 1978 Agreement on Trade ,Economic and Technical Cooperation) และหลังจากที่นายกรัฐมนตรี Vo Van Kiet ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยในเดือนตุลาคม 2534 แล้ว รัฐบาลไทยได้ลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับการให้สินเชื่อระยะยาวมูลค่า 150 ล้านบาทแก่เวียดนาม (The Agreement on Thai Long – term Credit for Vietnam) เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2535 โดยข้อตกลงดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของความช่วยเหลือในกรอบการค้าที่ไทยได้ให้แก่เวียดนาม นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายยังได้ลงนามในข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกับสภาหอการค้าและอุตสาหกรรมเวียดนาม พ.ศ.2537 (The Agreement on Cooperation between Industrial Association of Thailand and Chamber of Commerce and Industry of Vietnam ,1994) และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางการค้าระหว่างไทยและเวียดนาม (Memorandum of Understanding on Trade Cooperation between Thailand and Vietnam) ในวันที่ 31 กรกฎาคม 2540 (เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ , มีนาคม 2541) ซึ่งนำไปสู่การประชุมคณะอนุกรรมการด้านการค้าครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2540

ในความพยายามส่งเสริมการค้าระหว่างกันนั้น ทั้งสองฝ่ายได้แสดงเจตนารมณ์ระหว่างกันผ่านทางเจ้าหน้าที่ระดับสูงว่าจะเพิ่มมูลค่าการค้าให้ถึง 1 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ภายในปี 2543 ซึ่งเวียดนามต้องการความช่วยเหลือในด้านการตลาดจากไทย อนึ่งจวบจนปลายปี 2540 การค้าระหว่างทั้งสองประเทศคิดเป็นร้อยละ 0.035 ของมูลค่าการค้าต่างประเทศทั้งหมดของเวียดนาม ซึ่งตัวเลขการค้าต่างประเทศทั้งหมดของ เวียดนามในปลายปี 2540 มีมูลค่า 20.25 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา โดยมูลค่าการค้าไทย - เวียดนามมีเพียง 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่ในปี 2543 ที่ผ่าน

มานั้น มูลค่าการค้าของทั้งสองประเทศก็เพิ่มขึ้นเป็น 1.2 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ตามที่ทั้งสองฝ่ายปรารถนา (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา ,2544 :19)

รายการสินค้านำเข้าสำคัญที่ไทยนำเข้าจากเวียดนาม ได้แก่ เครื่องจักรไฟฟ้าบางชนิดและส่วนประกอบ ถ่านหิน หนังสืบและหนังฟอก กุ้งสดแช่เย็น ปลาหมึกสดแช่เย็น ปลาสำเร็จรูป แก้ว และผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์โลหะ เสื้อผ้า รองเท้า ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

รายการสินค้าส่งออกสำคัญที่ไทยส่งออกไปเวียดนาม ได้แก่ จักรยานยนต์ อุปกรณ์และอะไหล่จักรยานยนต์ เครื่องจักรกล น้ำมันปิโตรเลียม เหล็กและเหล็กกล้า ปุ๋ย เม็ดพลาสติก เวชภัณฑ์ เคมีภัณฑ์ อาหารสัตว์ ฝ้ายเส้น ตู้เย็นและชิ้นส่วน วัสดุก่อสร้าง เครื่องสุขภัณฑ์ ปลั๊กไฟ สายไฟ กระเบื้อง สี เป็นต้น

### 3.5.2 ความสัมพันธ์ในการการลงทุน

#### (1) การลงทุนของไทยในเวียดนาม

ไทยกับเวียดนามได้ทำความตกลงเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนเมื่อปี 2534 และความตกลงว่าด้วยการเว้นการเก็บภาษีซ้อนเมื่อปี 2535 ทั้งนี้มีภาคเอกชนของไทยเข้ามาลงทุนในเวียดนามตั้งแต่ปี 2529

หากเปรียบเทียบกับปี 2531 ซึ่งมีการลงทุนของไทยในเวียดนามเพียง 2.4 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา แต่ตัวเลขการลงทุนของไทยในเวียดนามเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2540 เพิ่มขึ้นเป็น 1.004 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา คิดเป็นร้อยละ 3.54 ของมูลค่าการลงทุนต่างประเทศทั้งหมดในเวียดนาม จัดอยู่ในอันดับที่ 9 ของบรรดาประเทศที่เข้ามาลงทุนทั้งหมดในเวียดนาม และจัดอยู่ในอันดับที่ 3 ในกลุ่มประเทศอาเซียน รองจากสิงคโปร์ และมาเลเซีย (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา : อ้างแล้ว) แต่ภายหลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคการลงทุนของไทยในเวียดนามก็ลดลง ตกไปอยู่อันดับที่ 11 จากจำนวนต่างชาติ 41 ชาตินี้เข้าไปลงทุนในเวียดนาม มีมูลค่าการลงทุนรวม 1.06 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา โดยในปี 2543 การลงทุนของไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้น 10 โครงการ โดยมีเงินลงทุน 23 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ทั้งนี้นับจากปี 2531 – 2543 ไทยมีจำนวนโครงการลงทุนในเวียดนามทั้งสิ้น 92 โครงการ มูลค่าเงินลงทุนจดทะเบียน 1,094 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา โดยมีเงินทุนหมุนเวียน 484 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา การลงทุนของไทยร้อยละ 70 อยู่ในนครโฮจิมินห์และจังหวัดใกล้เคียง อนึ่งในไตรมาสแรกของปี 2544 ไม่ปรากฏว่ามีการลงทุนใดๆจากไทยในเวียดนาม (ข้อมูลจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงฮานอย: พฤษภาคม 2544)

ประเภทของสาขาการลงทุนของไทยในเวียดนาม ได้แก่

- 1) สาขาเกษตรกรรม ประมง และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงไก่ การปลูกกล้วยไม้
- 2) อุตสาหกรรมอาหาร เช่น การแปรรูปอาหารทะเล อาหารสัตว์ และผลิตภัณฑ์เกษตร เช่น ปลากระป๋อง สับปะรดกระป๋อง การผลิตแป้งมันสำปะหลัง การแปรรูปถั่วลิสง การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด
- 3) สาขาอุตสาหกรรม และการก่อสร้าง เช่น การสำรวจขุดแร่ ขุดพลอย การเจียรไนพลอย การผลิตวัสดุก่อสร้าง เตาแก๊สและถังบรรจุแก๊ส การผลิตเม็ดพีวีซี การผลิตมอเตอร์ไฟฟ้า การผลิตอะไหล่ประกอบรถจักรยานยนต์ การผลิตขวดแก้ว การผลิตแหวน การผลิตสี การทำคอนกรีตสำเร็จรูป การสร้างโรงแรม ที่อยู่อาศัย สำนักงาน ศูนย์การค้าธุรกิจ
- 4) สาขาการบริการ ได้แก่ การให้บริการสนามกอล์ฟ ร้านอาหาร ภัตตาคาร และธุรกิจการท่องเที่ยว รวมถึงการให้เช่าที่อยู่อาศัย
- 5) สาขาการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น กระดาษเช็ดหน้า ผ้าอนามัย ไฟแช็ค ปากกา น้ำดื่ม เสื้อผ้าสำเร็จรูป เส้นด้าย
- 6) สาขาการพัฒนาที่ดิน รวมถึงการสร้างนิคมอุตสาหกรรม
- 7) สาขาการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า

แต่การลงทุนของไทยที่มีศักยภาพและโอกาสที่ดี คือ การลงทุนที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการประมง และอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพราะเวียดนามมีชายฝั่งทะเลที่ยาวเหยียด กว่า 3,440 กิโลเมตร และมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรสัตว์น้ำ แต่ความสามารถในการจับปลายังอยู่ในระดับต่ำ และมีข้อจำกัดในการพัฒนาเทคโนโลยีในการแปรรูปผลผลิตด้านการประมง และคงต้องใช้ระยะเวลาอีกนานในการพัฒนาด้านนี้ นอกจากนี้ในปัจจุบันเวียดนามได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าทั้งในเรื่องภาษีและโควต้าจากประเทศที่เป็นตลาดสำคัญ ดังนั้นจึงมีข้อพิจารณาอีกประการหนึ่ง คือ การย้ายฐานการผลิตจากไทยไปลงทุนในเวียดนาม โดยไทยอาจพิจารณาร่วมมือกับเวียดนามในอุตสาหกรรมดังกล่าว เพื่ออาศัยสิทธิพิเศษทางการค้าของเวียดนามในการส่งออกไปยังตลาดที่สำคัญ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่นำลงทุนของไทย (ข้อมูลจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงฮานอย: อ้างแล้ว)

นอกจากนี้ไทยและเวียดนามได้เคยลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการค้า เศรษฐกิจและวิชาการระหว่างกันเมื่อ 11 มกราคม 2521 และต่อมาได้ลงนามความตกลงว่าด้วยการก่อตั้งคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย - เวียดนาม (JC) เมื่อวันที่ 18

กันยายน 2534 โดยกำหนดให้ทั้งสองฝ่ายสลับกันเป็นเจ้าภาพการประชุม ซึ่งได้มีการประชุม JCMA แล้ว 6 ครั้ง เมื่อปี 2535 , 2536 , 2539 , 2540 , 2541 , 2542 โดยการประชุมครั้งที่ 7 ฝ่ายไทยกำหนดเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม นอกจากนี้แล้วภายใต้กรอบคณะกรรมการร่วมนี้ยังได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการค้าระหว่างกันด้วย

สถานกงสุลใหญ่แห่งประเทศไทย ณ นครโฮจิมินห์ได้จัดให้มีการสัมมนาระหว่างไทย-เวียดนามในหัวข้อ “สู่ทางการค้าการลงทุนในเวียดนาม” เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2543 ซึ่งสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย – เวียดนามมีดังนี้

ภาคการผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดเวียดนาม นายจักร์ชัย นุชประยูร จากบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า เวียดนามเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านการลงทุนสูง โดยเฉพาะธุรกิจด้านการเกษตร เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์ และการผลิตอาหารสัตว์ เพราะในปัจจุบันเวียดนามมีประชากรกว่า 82 ล้านคน และอีกไม่กี่ปีข้างหน้าจะเพิ่มเป็น 100 ล้านคน ซึ่งจะเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่จะบริโภคเนื้อสัตว์และสินค้าอุปโภคบริโภคที่เกี่ยวกับการเกษตรอื่นๆที่อยู่ใกล้ประเทศไทย

ภาคการผลิตเพื่อส่งออก นายพัฒน์นัท ผ่องอำไพ จากบริษัทแพนด้า จิวเวลลี่ เวียดนาม จำกัด มีข้อคิดเห็นว่า บริษัทไทยอาจย้ายฐานการผลิตบางส่วนมายังเวียดนาม เพราะยังมีความอุดมสมบูรณ์ของวัตถุดิบอีกมาก มีแรงงานราคาถูก และมีคุณภาพ และภายหลังที่เวียดนามปฏิบัติตามข้อผูกพันภายใต้กรอบ AFTA ในปี 2549 แล้ว จะช่วยให้บริษัทของไทยสามารถปกป้องสินค้าของตนได้ ด้วยการใช้ประโยชน์จากการต้นทุนการผลิตในเวียดนามซึ่งต่ำกว่าในการผลิตสินค้าของตนกลับมาจำหน่ายยังตลาดในประเทศไทยได้ นอกจากนี้ยังอาจใช้เวียดนามเป็นฐานการผลิตสินค้าส่งออกไปจำหน่ายยังสหรัฐอเมริกาได้ เพราะสินค้าจากเวียดนามไปยังสหรัฐอเมริกามีภาษีนำเข้าต่ำกว่าสินค้าชนิดเดียวกันที่ส่งออกจากประเทศไทย และการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อผลิตส่งออกในเวียดนามจะได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้า 275 วัน(สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโฮจิมินห์ , 2544 : 11)

ภาคการค้าสินค้าอุปโภคบริโภค นายพยุงศักดิ์ เหล่าธนาสิน บริษัทโอสดสภา จำกัดมีข้อคิดเห็นว่า เวียดนามมีประชากรมากเป็นอันดับสองในกลุ่มอาเซียน รองจากอินโดนีเซีย มีรายได้ประชาชาติต่อหัวเท่ากับ 375 เหรียญสหรัฐอเมริกา หรือประมาณหนึ่งหมื่นกว่าบาท ซึ่งดูเหมือนไม่มีอำนาจซื้อมากนัก แต่ในความเป็นจริงชาวเวียดนามมีเงินนอกระบบจำนวนมากที่ชาวเวียดนามที่ย้ายหรืออพยพในต่างประเทศส่งกลับมาให้ญาติของตนในเวียดนาม ทำให้ชาวเวียดนามมีรายได้ในการซื้อสินค้ามากมาย นอกจากนี้ชาวเวียดนามส่วนใหญ่มีค่านิยมบริโภคสินค้ามีี่ห้อ และสินค้าต่างประเทศโดยเฉพาะสินค้าไทยก็เป็นที่นิยมมากในเวียดนาม เนื่องจากมีราคาที่ยุติธรรม และคุณภาพดีจากจำนวนประชากรประมาณ 82 ล้านคน มีรถจักรยานยนต์ประมาณ 6 ล้านคัน ธุรกิจไทยที่เกี่ยวข้องกับรถจักรยานยนต์ ชิ้นส่วนรถ หมวกนิรภัย จะยังคงเป็นภาคธุรกิจที่มีศักยภาพ

### การทำการค้าในเวียดนามมี 3 วิธี ได้แก่

- 1 .การลงทุนผลิตสินค้าในเวียดนาม 100 %
- 2 .การร่วมลงทุนกับหุ้นส่วนฝ่ายเวียดนามตั้งโรงงานผลิตสินค้าจำหน่ายในเวียดนาม
- 3 .การจัดหาตัวแทนจำหน่าย และส่งสินค้าไปจำหน่าย โดยช่องทางการจำหน่ายสินค้าในเวียดนามมี 2 วิธี คือ ผ่าน Wholesaler หรือผ่าน Retailer การค้าทั้งสองวิธีนี้ใช้ระบบสินค้าเชื่อแบบ “ขายได้เท่าไร ชำระเงินเท่านั้น” ซึ่งเป็นระบบการค้าของเวียดนาม การค้าแบบนี้มีข้อเสียคือ หากมีสินค้าชนิดเดียวกันลักลอบนำเข้ามาจากชายแดน ซึ่งปัจจุบันพบมากที่ชายแดนลาว เข้ามาทางจังหวัดภาคกลางของเวียดนาม สินค้าลักลอบนำเข้าเหล่านี้มีราคาถูกกว่าสินค้าที่นำเข้าถูกต้องตามกฎหมาย และที่ผ่านมานี้เนื่องจากสินค้าไทยหลายประเภทได้รับความนิยมจากคนเวียดนาม แต่เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าของไทยขาดการติดตามและส่งเสริมการตลาด จึงทำให้ผู้บริโภคชาวเวียดนามหันไปสนใจบริโภคสินค้าจากประเทศอื่นที่มีการดูแลตลาดดีกว่า เช่น สิงคโปร์ และมาเลเซีย ซึ่งผู้ลงทุนทำการค้าชาวไทย จะต้องระมัดระวังตรงจุดนี้ให้ดี เพื่อให้การค้าระหว่างไทย – เวียดนามมีผลดีต่อไปในระยะยาว (สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโฮจิมินห์, 2543)

### **3.6 ความสัมพันธ์ไทย - เวียดนามทางด้านการร่วมมือทางวิชาการ**

ภายหลังที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนามทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจได้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ทางด้านการร่วมมือทางวิชาการ ไทยได้ให้ความช่วยเหลือเวียดนามในหลายๆ ด้าน อาทิ เช่น ในปี 2542 กรมวิเทศสหการของไทยได้ให้การสนับสนุนเงินในโครงการสอนภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติ ณ นครโฮจิมินห์ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ณ นครโฮจิมินห์ กิจกรรมนี้อยู่ในงบประมาณ 2539 – 2542 จำนวนเงิน 3.78 ล้านบาท และมีโครงการต่อเนื่องในปีงบประมาณ 2543 – 2547 จำนวน 7.79 ล้านบาท โดยฝ่ายไทยได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญไปสอนภาษาไทยให้แก่นักศึกษาชาวเวียดนาม รวมถึงสนับสนุนหนังสือ สื่อการเรียนการสอน และอุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ด้วย พร้อมกับคัดเลือกนักศึกษาชาวเวียดนามมาฝึกอบรมการใช้ภาษาไทยในประเทศไทยด้วย

นอกจากนี้ไทยยังให้การสนับสนุนการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการความร่วมมือทางวิชาการไทย - เวียดนาม ระหว่างวันที่ 3-7 เมษายน 2543 ณ กรุงเทพมหานคร โดยที่ประชุมตกลงที่จะให้มีการดำเนินความร่วมมือในรูปโครงการจำนวน 14 โครงการ แบ่งเป็นโครงการต่อเนื่อง 5 โครงการ และโครงการใหม่ 9 โครงการ ความร่วมมือส่วนใหญ่ นอกจากสาขาเกษตรกรรม การศึกษา และสาธารณสุข ตามมติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้แล้ว ยังมีความร่วมมือด้านการคมนาคม และการสอน

ภาษา อันเป็นสื่อเพื่อขยายความร่วมมือในทางการค้าและการลงทุน สำหรับโครงการใหม่ๆที่เวียดนามเสนอจะให้ความสนใจกับนโยบายและกลไกการจัดการ และการพัฒนาการตลาด สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเสริมสร้างสมรรถนะให้แก่องค์กรของรัฐในด้านต่างๆ ตัวอย่างโครงการความร่วมมือที่ไทยให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนาม เช่น โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเกษตรป่าไม้ควันตัน ณ เมืองควันตัน จังหวัด Bac Giang ซึ่งเป็นโครงการระยะเวลา 5 ปี (2540-2545)จำนวน 60.3 ล้านบาท โดยผู้รับผิดชอบฝ่ายไทย คือ กรมป่าไม้ ซึ่งจะส่งคณะผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงานและปรับแผนงานการดำเนินการ รวมถึงการติดตามโครงการที่ประเทศเวียดนาม

โดยภาพรวมแล้ว การดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศของไทยที่ให้แก่เวียดนามในปี 2543 มีมูลค่ารวม 9.10 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 8.03 ของมูลค่าการให้ความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศทั้งหมดของไทยในปี 2543 ซึ่งมีมูลค่ารวมทั้งหมด 118.13 ล้านบาท นับว่าเวียดนามอยู่ในลำดับที่ 4 ของประเทศที่ได้รับความร่วมมือทางวิชาการจากไทย ดังลำดับต่อไปนี้ ตาราง ร้อยละ 43.09 พม่า ร้อยละ 14.74 กัมพูชา ร้อยละ 12.88 และเวียดนาม ร้อยละ 8.03 เปรียบเทียบกับปี 2542 ที่เวียดนามได้รับเงินจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการนี้ มูลค่า 11.9 ล้านบาท หรือร้อยละ 8.1 (กรมวิเทศสหการ, 2543 :8 และ 31-35)